

לכבוד,
שר הבריאות מר אוריאל בוסו

6.7.2025

הנדון: בקשה להתייחסות משרד הבריאות ולמתן חוות דעת מקצועית בנוגע לסכנות הבריאותיות הכרוכות בהקמת מתקנים לשריפת פצלי שמן במישור רותם ובבקעת אורון

א.נ.,

1. אנו, קואליציית ארגוני סביבה ובריאות הציבור, פונים אליך בשל כוונת משרד האנרגיה להעביר את שני מיזמי כריית פצלי השמן בישראל - האחד מפעל לייצור נפט במישור רותם והשני מפעל לייצור מלט בבקעת אורון - למסלול תכנון מקוצר ומהיר כתכנית בוועדה לתשתיות לאומיות, במקום בוועדה המחוזית לתכנון ובנייה - מחוז דרום.
2. כריית פצלי שמן היא השיטה ההרסנית והמזהמת ביותר להפקת נפט, כמו גם עצם השימוש בתוצר התהליך - נפט, קרי שריפתו. במחקרים שנעשו על איכות האוויר באסטוניה, המדינה המובילה בעולם בהפקת פצלי שמן ועיבודם, נמצא כי כ-80 אחוז מזיהום האוויר במדינה נובע מעיבוד פצלי שמן.¹ לפי נתוני ה-OECD, תעשיית פצלי השמן באסטוניה אחראית לכ-98% מהפסולת המסוכנת שמוצרת במדינה ולכ-70% מהפסולת הלא מסוכנת, והיא פוגעת באופן כרוני במאגרי המים במדינה.²
3. אחד מתוצרי הלואי של שריפת פצלי שמן לייצור אנרגיה הוא ייצור כמויות אדירות של אפר רעיל מדי שנה - אפר המכיל מתכות כבדות וחומרים כימיים מסוכנים, שפוגעים ישירות באיכות חיי התושבים ובסביבה. לפי מחקרים שנערכו באסטוניה, אפר זה עלול לא רק לזהם את הקרקע ואת המים באזור, אלא אף להיפלט לאוויר כחלקיקים נשימתיים שביכולתם לחדור לריאות ולגרום למחלות ריאות כרוניות, לאסטמה, ולסיכונים נוספים לבריאות הציבור.³ בתנאים מדבריים כמו במישור רותם ובבקעת אורון, רוחות חזקות וסופות חול עלולות לשאת חלקיקי אפר למרחקים גדולים, ולהגביר את הסיכון לזיהום אוויר ולנזקים בריאותיים חמורים באזורים נרחבים.
4. במקרה הראשון, התכנית במישור רותם בנגב המזרחי מתייחסת לאזור הסובל מזה שנים מזיהום אוויר כבד, ומצבו צפוי להחמיר במידה שיוקם בו מתקן חדש להפקת נפט מפצלי שמן. בדו"ח המפל"ס האחרון מטעם המשרד להגנת הסביבה (2023) נמצא כי הייתה עלייה של פי שלושה בפליטות חומרים מסרטנים במישור רותם - עלייה שגורמת לאזור כולו לחרוג מתקני איכות הסביבה ובריאות הציבור.⁴
5. במידה שיוקמו המפעלים, הם צפויים להחמיר את המצב ולהפוך למקור זיהום נוסף בערים וביישובים הסמוכים כגון ערד ודימונה, הנמצאים בטווח של כ-30 ק"מ בלבד. קרבה זו עלולה להוביל לעלייה בתחלואה נשימתית ובסרטן בקרב האוכלוסייה, בעיקר בקרב אוכלוסיות רגישות כמו ילדים, קשישים וחולים במחלות כרוניות.

¹ <https://checksandbalancesproject.org/oil-shale-causes-80-percent-of-estonias-pollution/>

² <https://www.oecd.org/en/topics/environmental-country-reviews.html>

³ <https://pubs.rsc.org/en/content/articlehtml/2009/ee/b819315k>

⁴ https://www.gov.il/he/pages/prtr_report

6. על פי מחקר שפרסם משרדך יחד עם המשרד להגנת הסביבה, עד כ- 6,100 ישראלים מתים מדי שנה מזיהום אוויר - אדם כל שעה וחצי!⁵ מדובר ביותר מכלל חללי מלחמת חרבות ברזל ותאונות הדרכים גם יחד. זוהי אינה גזירת גורל! עלינו ובידינו למנוע ולצמצם את התמותה והתחלואה ככל הניתן.

7. לצערנו, למרות שמדובר בהחלטה תקדימית בעלת השלכות תכנוניות סביבתיות ובריאותיות קשות, המליץ שר הפנים להעברת הפרויקט של הפקת נפט מפצלי שמן לוועדה לתשתיות לאומיות (ות"ל). כמי שמעורבים בדיונים שהתקיימו על עתיד פצלי השמן בישראל ובדיונים שהתקיימו בוועדות התכנון בנושאים אלו, קיים הכרח כי השלכות הפרויקט ייבחנו בהתאם לסטנדרטים הבריאותיים והסביבתיים המקיפים והמחמירים הדרושים, על ידי נציג המשרד להגנת הסביבה, כפי שנעשה בהליך התכנוני בוועדה המחוזית לתכנון ובניה. לכן, ההחלטה לאפשר למיזמים מסלול תכנון מקוצר ובחינה סביבתית על ידי יועץ פרטי (כפי שנעשה בהליך התכנוני בות"ל) היא לא רק בלתי אחראית, אלא גם מהווה תקדים מסוכן למיזמים נוספים שמעוניינים לעקוף הליך תכנוני סדור בוועדות המחוזיות.

8. ראוי לציין בסיפא דברינו, את עמדת הממונה לשעבר על בריאות הציבור במשרד הבריאות, פרופ' סיגל סדצקי, בדיון שהתקיים בוועדת התכנון המחוזית דרום בשנת 2020 ועסק בכריית פצלי שמן במישור רותם: "פצלי השמן היא סוגיה מורכבת אשר עלולה להוות סיכון בריאותי משמעותי. על כן, משרד הבריאות מתנגד לקידום התכנית בצורתה הנוכחית וממליץ לבצע בחינה רצינית ומעמיקה ברמה הלאומית שתאפשר ללמוד ולהעריך את משמעות הפקת הדלק הנזלי מפצלי שמן על בריאות הציבור והסביבה. דו"חות המשרד להגנת הסביבה מציינים כי הפקת פצלי שמן הינה מזהמת מאוד את האוויר ואת מי התהום וקיים חשש רב לזיהום הקרקע. מדיניות האנרגיה של ממשלת ישראל אינה תומכת בדלקים פוסילים ויש לעבור לשימוש באנרגיה ממקורות מתחדשים".

9. אנו סבורים כי לעמדת משרד הבריאות יש משקל רב שנדרש להביאה בחשבון כחלק מההחלטות לתכנון המיזם, כל שכן לאישור תכנית שכזו. אין עוררין כי עמדת משרד הבריאות מהווה קול המגן על האינטרס הציבורי ועל כן נדרשת שבעתיים עמדת המשרד.

10. לפיכך, אנו קוראים לך להביע עמדה ברורה אודות מיזמים אלו ולגבש בהקדם חוות דעת ותסקיר בריאותי מלא על ההשלכות הבריאותיות של קידום המיזמים הללו. ראוי כי משרד הבריאות יצביע על חלופות בטוחות ובריאות יותר, כדוגמה השקעה באנרגיות מתחדשות. האינטרס הציבורי מחייב כי משרד הבריאות יתנגד להעברת מיזמים אלו למסלול התכנון כתשתית לאומית שהיא הליך תכנוני קצר מועד, בעל יכולת פחותה של הרשויות המקומיות והציבור כולו להביע את עמדותיו ולהשפיע עליו.

11. נשמח להיפגש עמך ולהציג בפניך ובפני צוותך את הדברים בהרחבה.

12. נודה מאוד על תשובתך המהירה.

בברכה,

מגמה ירוקה
החברה להגנת הטבע
עמותת שומרי הבית
גרינפיס ישראל

⁵ https://www.calcalist.co.il/local_news/article/sktoptv001e

העתק

ד"ר שרון אלרעי פרייס, ראש שירותי בריאות הציבור, משרד הבריאות
ד"ר איזבלה קרקיס, מנהלת המחלקה לאפידמיולוגיה סביבתית, חטיבת בריאות הציבור, משרד הבריאות